

Arheološki institut

ARHEOLOGIJA U SRBIJI
projekti Arheološkog instituta u 2015. godini

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Beograd 2017

Izdavač

Arheološki institut
Beograd, Kneza Mihaila 35/IV
11000 Beograd, Srbija
e-mail: institut@ai.ac.rs
www.ai.ac.rs
Tel. +381 11 2637191

Za izdavača

Miomir Korać

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Priprema

Arheološki institut

Elektronsko izdanje

ISBN 978-86-6439-014-9

SADRŽAJ

Redakcija, Uvod	5
Slaviša Perić, Olga Bajčev, Ivana Stojanović, Đurđa Obradović, Preliminarni rezultati istraživanja na nalazištu Slatina – Turska česma u Drenovcu 2015. godine	15
Aleksandar Kapuran, Igor Jovanović, Ružana 2: praistorijska metalurška peć iz Banjskog Polja kod Bora – istraživanja 2015. godine	21
Aleksandar Bulatović, Rezultati zaštitnog istraživanja praistorijskog naselja na lokalitetu Piljakovac u Kržincu kod Vladičinog Hana	27
Vojislav Filipović, Ivana Popadić, Vidan Dimić, Zaštitna arheološka istraživanja na nalazištu Kalčine šume kod Vladičinog Hana	37
Ivan Vranić, Arheološka istraživanja lokaliteta Kale u Krševici 2015. godine	41
Saša Redžić, Nemanja Mrđić, Bebina Milovanović, Zaštitna arheološka istraživanja na lokalitetu Više grobalja 2015. godine	49
Mladen Jovičić, Ilija Danković, Milica Mitić, Zaštitna arheološka iskopavanja kasnoantičke nekropole na lokalitetu Pećine (Viminacijum) 2015. godine	57
Snežana Nikolić, Ljubomir Jevtović, Goran Stojić, Dragana Rogić, Arheološka istraživanja prostora viminacijumskog amfiteatra u 2015. godini	63
Bebina Milovanović, Saša Redžić, Mladen Jovičić, Arheološka istraživanja na lokalitetu Rit (Viminacijum) u 2015. godini	71
Nadežda Gavrilović Vitas, Gordana Milošević Jevtić, Vesna Crnoglavac, Arheološka istraživanja na Medijani u 2015. godini	77
Sofija Petković, Marija Jović, Dragica Bizjak, Begov most – Staničenje, zaštitna arheološka iskopavanja u 2015. godini na trasi autoputa E80, koridor 10, istočni krak	85
Sofija Petković, Gordan Janjić, Vrelo – Šarkamen, arheološka istraživanja, prezentacija i promocija 2015. godine	93

Sofija Petković, Bojana Ilijić, Marija Jović, Dragica Bizjak, Nekropola Slog – Timacum Minus, zaštitna iskopavanja 2015. godine	97
Vujadin Ivanišević, Bernard Bavant, Ivan Bugarski, Caričin grad – arheološka istraživanja u 2015. godini	103
Snežana Golubović, Ivana Kosanović, Željko Jovanović, Digitalna obrada arheoloških celina i nalaza na Viminacijumu	111
Angelina Raičković Savić, Ana Bogdanović, Obrada keramičkog materijala iz ukopa sa prostora severoistočnog dela amfiteatra Viminacijuma	119
Nataša Miladinović-Radmilović, Dragana Vulović, Ksenija Đukić, Bolesti zglobova – spondiloza i spondilartroza na vratnim pršljenovima	125
Josip Šarić, Aktuelna proučavanja artefakata od okresanog kamena	131
Vujadin Ivanišević, Ivan Bugarski, Učešće Arheološkog instituta u poslednje dve godine projekta Archaeolandscapes Europe	139
Jelena Anđelković Grašar, Milica Tapavički-Ilić, Završetak projekta <i>OpenArch</i> i snimanje filma “Interaction with Visitors in Archaeological Open-Air Museums”	147
Dragana Antonović, MESO 2015, The 9th International Conference on the Mesolithic in Europe, Belgrade, Serbia, September 14th-18th, 2015	151

Uvod

Sveska zbornika *Arheologija u Srbiji* za 2015. godinu je ukupno peta u seriji a druga u redakciji ovog uredništva. I ona je uvećanog obima, kako bi mogla potpunije da prikaže rezultate koje smo ostvarili tokom jedne godine. Kao i prethodna sveska, daje izveštaje sa iskopavanja, ali i prikaz naučnog rada na određenim temama, učešća instituta u međunarodnim projektima, kao i organizaciji naučnih i stručnih skupova, radionica...

* * *

Tokom 2015. godine, delatnost Arheološkog instituta je bila uobičajeno razgranata, i kad je reč o sistematskim i zaštitnim arheološkim istraživanjima, vršenju daljinske prospekcije ili organizovanju i obavljanju naučnog rada. Uz istraživanja nekih od najvažnijih arheoloških nalazišta u našoj zemlji, koja traju već decenijama, i završetak velikih obaveza na trasama autoputeva E75, E80 i E763, saradnici Arheološkog instituta bili su angažovani na više naučnih projekata matičnog Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a učestvovali su i u međunarodnim naučnim projektima. Nastavljeno je i sa obradom i publikovanjem građe iz muzeja širom naše zemlje, dok su istraživači Arheološkog instituta i 2015. godine učestvovali na brojnim naučnim skupovima. Iako smanjenog obima zbog ograničenih finansijskih mogućnosti, održala se izdavačka delatnost instituta, a bibliotečka razmena je vršena prema mogućnostima. Kao što je to bio slučaj u svim dosadašnjim sveskama zbornika, u uvodu ćemo po tezama predstaviti glavne rezultate Arheološkog instituta ostvarene tokom 2015. godine:

Naučni projekti

Saradnici Arheološkog instituta angažovani su na sedam naučnih projekata koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, koji su kategorisani kao osnovna istraživanja (OI) i integralna i interdisciplinarna istraživanja (III). Na svim tim projektima se primenjuje multidisciplinarni pristup, uz primenu savremenih metoda prospekcije i arheometrije.

Arheološki institut je nosilac četiri naučna projekta:

1. „Arheologija Srbije: Kulturni identitet, integracioni faktori, tehnološki procesi i uloga centralnog Balkana u razvoju evropske praistorije“ (OI 177020), rukovodilac dr Slaviša Perić;
2. „Romanizacija, urbanizacija i transformacija urbanih centara civilnog, vojnog i rezidencijalnog karaktera u rimskim provincijama na tlu Srbije“ (OI 177007), rukovodilac dr Ivana Popović;
3. „Procesi urbanizacije i razvoja srednjovekovnog društva (OI 177021)“, rukovodilac dr Vujadin Ivanišević;

4. „IRS – Viminacijum, rimski grad i legijski vojni logor – istraživanje materijalne i duhovne kulture, stanovništva, primenom najsavremenijih tehnologija daljinske detekcije, geofizike, GIS-a, digitalizacije i 3D vizualizacije“ (III 47018), rukovodilac dr Miomir Korać.

Saradnici Instituta uključeni su u još tri naučna projekta, koji se ostvaruju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i u Istorijskom institutu u Beogradu:

1. „Bioarheologija drevne Evrope: ljudi, biljke i životinje u praistoriji Srbije“ (III 47001), rukovodilac prof. Sofija Stefanović;
2. „Kulturne promene i populaciona kretanja u ranoj praistoriji centralnog Balkana“ (OI 177023), rukovodilac prof. Dušan Mihailović;
3. „Etnogeneza Srba u srednjem veku (rani srednji vek) – Usporedna analiza istorijsko-kulturnog nasleđa, genetskog materijala i predmeta materijalne kulture sa aspekta analitičke hemije“ (III 47025), rukovodilac dr Irena Cvijanović.

Međunarodni projekti i saradnja

U okviru postojane naučne saradnje Arheološkog instituta, nastavljeno je učešće u raznovrsnim međunarodnim projektima, što s jedne strane omogućava unapređivanje naše istraživačke prakse i uvođenje novih metoda, a sa druge svedoči o širini pristupa saradnika Arheološkog instituta i svesti o potrebi za saradnjom – na paritetnoj osnovi i obostranu korist. Priloženi spisak predstavlja tek deo aktivnosti Arheološkog instituta na međunarodnoj sceni. Arheološki institut je u 2015. godini bio partner u sledećim međunarodnim projektima:

1. „Arheološka istraživanja naseobinskih sistema, sahranjivanja i rudnih resursa u bronzanom dobu severozapadne Srbije“ (Arheološki institut u Beogradu, Brooklyn College, The City University of New York i Zavod za zaštitu spomenika kulture Valjevo);
2. „Religious, civilian and military architecture of Roman antique and late antique settlements on the Eastern limes between 1st and 5th century: the territory of present-day Serbia and neighbouring areas“ (2012–2016), projekat Arheološkog instituta i Dipartimento di Storia, Disegno e Restauro dell'Architettura della Sapienza – Università di Roma (Italija);
3. „Srpsko-francusko-nemačka arheološka istraživanja u oblasti Caričinog grada“, projekat sistematskih istraživanja u saradnji sa Centre national de la recherche scientifique (CNRS - Francuska) i Römisch-Germanisches Zentralmuseum (RGZM - Nemačka);
4. ArchaeoLandscapes Europe, projekat Evropske unije – Culture Programme 2007-2013, pod vođstvom Römisch-Germanisches Kommission iz Frankfurta (okuplja 77 institucija iz brojnih evropskih zemalja);
5. ARCHEST, projekat Evropske unije – Culture Programme 2014-2020 – predstavlja se Viminacijum, zajedno sa drugim antičkim središtima (Akvileja, Emona, Sirmijum). Reč je o nastavku projekta T-PAS, okončanog 2013. godine;

6. OpenArch – internacionalna mreža arheoloških muzeja na otvorenom, projekat Evropske unije koji obuhvata 11 partnera (učesnici iz Španije, Holandije, Italije, Švedske, Nemačke, Finske, Velike Britanije, Srbije i dr.);
7. „Die byzantinisch-awarischen Beziehungen auf Grundlage der archäologischen Hinterlassenschaft“ (2013–2017), projekat Römisch-Germanisches Zentralmuseum – Forschungsinstitut für Archäologie, Mainz (RGZM), Archäologischen Institut der Eötvös Loránd-Universität, Budapest (ELTE BTK RI), Archäologischen Institut der Ungarischen Akademie der Wissenschaften (MTA BTK RI), Ungarischen Nationalmuseum, Budapest (MNM) i Archäologischen Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Nitra (SAN AI) i Arheološkog instituta.

Saradnja sa institucijama iz oblasti nauke, prosvete i kulture

Arheološki institut je i u 2015. godini saradivao sa brojnim kućama iz inostranstva, koje su uglavnom nabrojane u prethodnom tekstu, a među kojima su i univerziteti u Kardifu, Edinburgu i Ljubljani, kao i Institut za arheološku prospekciju i virtuelnu arheologiju „Ludwig Boltzmann“ iz Beča. Naučne potrebe su svakako nalagale i plodnu saradnju sa domaćim institucijama, koja se ne ograničava samo na zajedničke programe arheoloških iskopavanja i obradu materijala, već i na druga istraživanja, pre svega u oblasti arheometrije (petrološke, hemijske, fizičko-hemijske analize itd). Tokom 2015. godine, saradivali smo sa nizom institucija, među kojima su: Filozofski fakultet u Beogradu – Odeljenje za arheologiju, Fakultet za fizičku hemiju u Beogradu, Rudarsko-geološki fakultet u Beogradu – Laboratorija za SEM-EDS, Tehnološko-metalurški fakultet u Beogradu, Institut za nuklearne nauke „Vinča“, Institut za ispitivanje materijala IMS, Vizantološki institut SANU, Balkanološki institut SANU, Istorijski institut, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture u Beogradu, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Nišu, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Sremskoj Mitrovici, Narodni muzej u Beogradu, Muzej grada Beograda, Muzej Srema u Sremskoj Mitrovici, Narodni muzej u Kikindi, Zavičajni muzej u Rumi, Narodni muzej u Požarevcu, Narodni muzej u Zaječaru, Zavičajni muzej u Knjaževcu, Zavičajni muzej u Paraćinu, Muzej Krajine u Negotinu, Muzej rudarstva i metalurgije u Boru, Narodni muzej u Nišu, Narodni muzej u Kruševcu, Narodni muzej u Leskovcu, Istraživačka stanica Petnica.

Organizacija naučnih skupova

U 2015. godini, Arheološki institut je učestvovao u organizaciji i domaćinstvu dva naučna skupa:

1. Deveta međunarodna konferencija o mezolitu u Evropi (“The Ninth International Conference on the Mesolithic in Europe – MESO 2015”), održana u Beogradu od 14. do 18. septembra 2015. godine u organizaciji Univerziteta u Beogradu, Narodnog muzeja Beograd, Arheološkog instituta, Univerziteta u Kardifu i Srpskog arheološkog društva;
2. 27. međunarodni simpozijum o glavnim pitanjima rane istorije srednjeg Podunavlja (“GrenzÜbergänge. „Spätromisch“, „frühchristlich“, „frühbyzantinisch“ als Ka-

tegorien der historisch-archäologischen Forschung an der mittleren Donau (4.–8. Jh. n. Chr) – “Late Roman”, “Early Christian”, “Early Byzantine” as categories in historic-archaeological research at the middle Danube (4th to 8th c. AD). 27. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaauraum”), održan u Rumi od 4. do 7. novembra 2015. godine u organizaciji Arheološkog instituta i institucija okupljenih oko istoimenog projekta.

Učešće na skupovima, predavanja, studijska putovanja

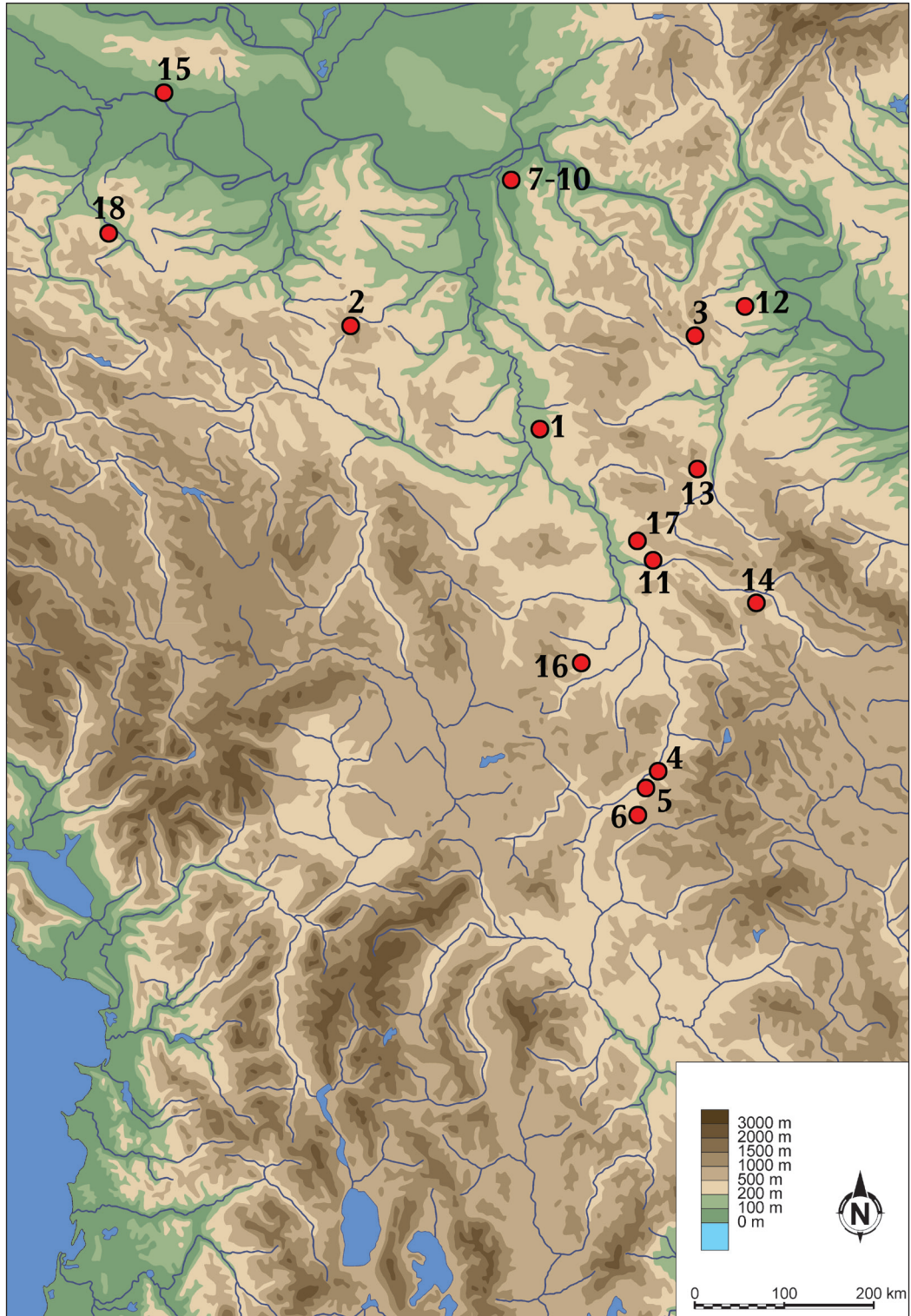
Kao i u prethodnim godinama, i tokom 2015. godine saradnici Arheološkog instituta su učestvovali na većem broju naučnih, stručnih i projektnih skupova, držali predavanja i obavljali studijska putovanja u zemlji i inostranstvu (Španija, Nemačka, Švajcarska, Austrija, Slovenija, Hrvatska, Rumunija, Bugarska, Makedonija, Grčka, Rusija).

Iskopavanja

Tokom 2015. godine obavljena su brojna arheološka istraživanja. U više slučajeva reč je o nastavku dugogodišnjih programa sistematskih istraživanja, uz stalne programe zaštitnih iskopavanja, pre svega onih na Viminacijumu i u okolini, te nalazišta koja su ugrožena izgradnjom putne infrastrukture. Ipak, kako su glavni poslovi na trasama autoputeva iza nas, to je i broj lokaliteta koje smo istraživali u 2015. nešto manji nego godinu dana ranije:

1. Slatina – Turska česma, Drenovac (Paraćin), sistematska istraživanja u okviru projekta „Stalna arheološka radionica – srednje Pomoravlje u neolitizaciji jugoistočne Evrope“, u saradnji sa Zavičajnim muzejom u Paraćinu, rukovodilac Slaviša Perić. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije;
2. Prljuša, Mali Šturac, Rudnik (Gornji Milanovac); sistematska istraživanja u okviru projekta „Prospekcija Malog Šturca: istraživanje praistorijskog rudarstva“, u saradnji sa Muzejom rudničko-takovskog kraja u Gornjem Milanovcu, rukovodilac Dragana Antonović. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Opštine Gornji Milanovac;
3. Ružana, Banjsko Polje (Bor), istraživanje u saradnji sa Muzejom rudarstva i metalurgije u Boru, rukovodioci Igor Jovanović i Aleksandar Kapuran. Istraživanje je vršeno sredstvima Opštine Bor.
4. Piljakovac, Kržince (Vladičin Han), zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 75 Koridora 10, rukovodilac Aleksandar Bulatović, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o;
5. Kalčine šume (Vladičin Han), zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 75 Koridora 10, rukovodilac Vojislav Filipović, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o;
6. Kale – Krševica (Bujanovac), sistematsko istraživanje u okviru projekta „Arheološki lokalitet Kale u Krševici“, u saradnji sa Narodnim muzejom u Beogradu i Narodnim mu-

- zejom u Vranju, rukovodilac Ivan Vranić. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije;
7. Viminacium – Više grobalja, Kostolac (Požarevac); zaštitno iskopavanje Arheološkog instituta i Centra za nove tehnologije, rukovodilac Miomir Korać. Istraživanja su vršena sredstvima TE-KO Kostolac;
 8. Viminacium – Amfiteatar, Kostolac (Požarevac); sistematsko istraživanje Arheološkog instituta i Centra za nove tehnologije, rukovodilac Miomir Korać. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Centra za nove tehnologije;
 9. Viminacium – Rit, Kostolac (Požarevac); zaštitno iskopavanje Arheološkog instituta i Centra za nove tehnologije, rukovodilac Miomir Korać. Istraživanja su vršena sredstvima TE-KO Kostolac;
 10. Viminacium – Pećine, Kostolac (Požarevac); zaštitno iskopavanje Arheološkog instituta i Centra za nove tehnologije, rukovodilac Miomir Korać. Istraživanja su vršena sredstvima TE-KO Kostolac;
 11. Mediana (NIŠ), sistematska istraživanja u saradnji sa Narodnim muzejom u Nišu i Republičkim zavodom za zaštitu spomenika kulture u Beogradu, rukovodilac Nadežda Gavrilović Vitas. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije.
 12. Vrelo – Šarkamen (Negotin), sistematsko istraživanje u okviru projekta „Vrelo–Šarkamen, arheološka istraživanja, prezentacija i promocija”, u saradnji sa Muzejom Krajine u Negotinu i Zavodom za zaštitu spomenika kulture u Nišu, rukovodilac Sofija Petković. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, Muzeja Krajine u Negotinu i Opštine Negotin;
 13. Timacum Minus – nekropola Slog, Ravna (Knjaževac); sistematsko istraživanje u okviru projekta “Arheološka istraživanja, prezentacija i promocija rimskog utvrđenja i grada Timacum Minus u Ravni kod Knjaževca”, u saradnji sa Zavičajnim muzejom u Knjaževcu, rukovodilac Sofija Petković. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Opštine Knjaževac.
 14. Begov most – Staničenje (Pilot), zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 80 Koridora 10 - istočni krak, rukovodilac Sofija Petković, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o;
 15. Sirmium – Lokalitet 85 (Sremska Mitrovica); sistematsko istraživanje u saradnji sa Muzejom Srema u Sremskoj Mitrovici, rukovodioci Ivana Popović i Stefan Pop-Lazić; istraživanja vršena sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije;
 16. Caričin grad – Štulac (Lebane); sistematska istraživanja u okviru projekta „Srpsko-francusko-nemačka arheološka istraživanja u oblasti Caričinog grada“, u saradnji sa Narodnim muzejom u Leskovcu, Centre national de la recherche scientifique (CNRS,

Francuska), i Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz (RGZM, Nemačka), rukovodioci Vujadin Ivanišević, Bernard Bavant i Rainer Schreg. Istraživanja su vršena sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, francuskog i nemačkog partnera.

17. Velika humska čuka, Hum (Niš), sistematsko istraživanje u okviru projekta „Arheološka istraživanja na lokalitetu Bujanj u Novom Selu i Velika humska čuka u Humu kod Niša“, u saradnji sa Narodnim muzejom u Nišu, rukovodilac Aleksandar Bulatović. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, Grada Niša i Gradske opštine Crveni Krst;
18. Gradac, Cikote (Loznica); sondažno iskopavanje u okviru projekta “Archaeological Investigation of the Settlement Systems, Burials, and Mining Resources in the Bronze Age of Northwestern Serbia”, u saradnji sa Brooklyn College, New York, rukovodioci Artur Bankof i Aleksandar Bulatović. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Bruklin koledža;
19. Autoput E75, Koridor 10, arheološki nadzor, rukovodioci Aleksandar Bulatović i Vojislav Filipović, sredstvima Koridora Srbije d.o.o.
20. Autoput E80, Koridor 10, arheološki nadzor, rukovodioci Aleksandar Bulatović i Dragan Milanović, sredstvima Koridora Srbije d.o.o.

Izdavačka delatnost

Izdavačka aktivnost Arheološkog instituta je u 2015. godini po obimu pratila produkciju ostvarenu tokom nekoliko prethodnih godina, koje je obeležila štednja u državnom budžetu. Održana je dinamika izlazenja našeg glavnog glasila, Starinara, a odštampan je i jedan međunarodni zbornik u seriji posebnih izdanja, u saizdavaštvu i integralno na engleskom jeziku, još jedna knjiga iz edicije Arheološka građa Srbije i nova knjiga iz serije Viminacium.

Periodika

- Стари́нар (нова серија) LXV (2015) (уредник Миомир Кораћ) – 239 стр., илустр.; 30 cm, YU ISSN 0350-0241
- Arheologija i prirodne nauke = Archaeology and science 10 (2015) (glavni i odgovorni urednik Miomir Korać) 274 str.: ilustr.; 28 cm. ISSN 1452-7448

Seriya Posebna izdanja (Monographs)

- Vujadin Ivanišević, Tatjana Veljanovski, David Cowley, Gregorz Kierszys, Ivan Bugarski (eds.), Recovering Lost Landscapes – Belgrade: Institute of Archaeology (Monographs; 58); Aerial Archaeology Research Group (Occasional Publication No. 6), 2015. – 169 str.: ilustr.; 30 cm. – ISBN 978-86-80093-99-4

Ostala izdanja

- Александар Капуран, Александар Булатовић, Игор Јовановић, Бор и Мајданпек, културна стратиграфија праисторијских локалитета између Ђердапа и Црног Тимока – Београд: Археолошки институт; Бор, Музеј рударства и металургије. – 255 стр. : илустр.; 30 см. – (Грађа / Археолошки институт; бр. 9), ISBN 978-86-80093-95-6
- Mirjana Vojvoda, Nemanja Mrđić, Nalazi novca sa viminacijumske nekropole Više grobalja i njihova uloga u pogrebnom ritualu – Београд : Археолошки институт. – 402 стр. : илустр. ; 28 см. – (Viminacijum ; knj. 4), ISBN 978-86-6439-000-2

Bibliotečka razmena

Biblioteka Arheološkog instituta je u 2015. godini putem razmene i poklona pribavila ukupno 390 novih publikacija, od čega 190 monografija i 200 svezaka periodike. Već uobičajeno primećujemo da se smanjuje godišnji priliv publikacija, što se u 2015. godini naročito odnosi na časopise, dok je monografija stiglo nekoliko više nego prethodne godine. Glavni problem i dalje leži u nemogućnosti vršenja redovne bibliotečke razmene poštom.

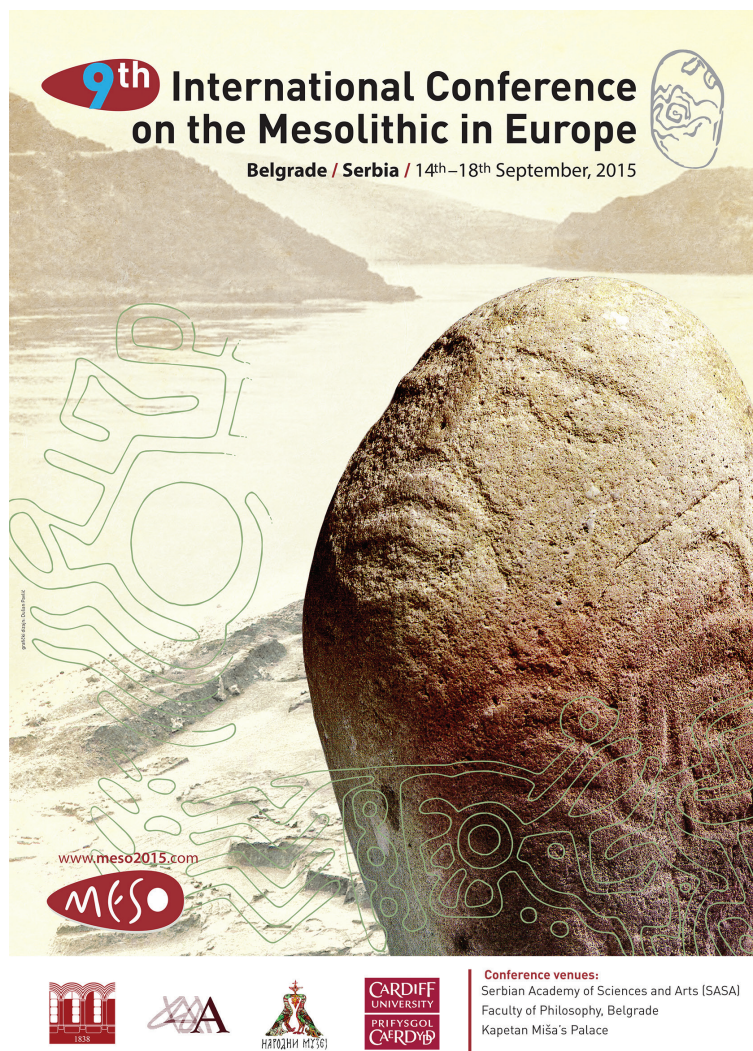
Redakcija

AA

Dragana Antonović, Arheološki institut Beograd

MESO 2015
The 9th International Conference on the Mesolithic in Europe,
Belgrade, Serbia, September 14th-18th, 2015

Ideja o okupljanju stručnjaka koji se bave mezolitom Evrope, prvog postpleistocenog perioda koji je prethodio prelaske na zemljoradničku privredu i koji predstavlja autohtoni odgovor na postglacijalnu promenu klime u Evropi, realizovana je 1973. godine u Varšavi u okviru Prve međunarodne konferencije o mezolitu Evrope. Od tada se konferencije održavaju svake pete godine, a svaka sledeća je okupljala sve više učesnika, tako da je na nekoliko poslednjih skupova prisustvovalo po više stotina učesnika. Do sada je održano devet skupova u različitim delovima Evrope: u Potsdamu u tadašnjoj Nemačkoj Demokratskoj Republici (1978), u Edinburgu (1985), Levenu (1990), Grenoblu (1995), Stokholmu (2000), potom u Belfastu (2005), Sentanderu (2010) i konačno Beogradu (2015). Ova poslednja, deveta konferencija u Beogradu imala je simbolički značaj jer se održala u godini u kojoj se navršilo 50 godina od početka istraživanja Lepenskog Vira (sl. 1).

Slika 1 – Plakat MESO 2015 konferencije

Beogradsku konferenciju su zajednički organizovale tri institucije iz Beograda i jedna iz Kardifa, koje su bile ravnopravno zastupljene u organizacionom odboru skupa: prof. Dušan Borić (Cardiff University, predsednik organizacionog odbora), prof. Sofija Stefanović (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu), dr Dragana Antonović (Arheološki institut) i Bojana Mihailović (Narodni muzej). Naučni odbor su sa domaće strane predstavljali akademik Borislav Jovanović (Srpska akademija nauka i umetnosti), dr Slaviša Perić (Arheološki institut), prof. Dušan Mihailović (Filozofski fakultet) i prof. Vesna Dimitrijević (Filozofski fakultet).¹ Konferencija je započela svečanim otvaranjem na kome je učesnike pozdravio predsednik SANU, prof. Vladimir Kostić, dok je skup otvorio dr Srđan Verbić, ministar prosvete i nauke (sl. 2). Nakon kraćeg ali efektnog obraćanja predsednika SANU Kostića i ministra Verbića,

Slika 2 – Svečano otvaranje MESO 2015 konferencije, 14. septembar 2015.

Slika 3 – Poster sesija u dvorištu Kapetan Mišinog zdanja, 14. septembar 2015.

Dušan Borić je, kao predsednik organizacionog odbora, održao plenarno predavanje o istorijatu istraživanja mezolita Đerdapa i kulturi Lepenskog Vira, jednoj od najzanimljivijih i najblistavijih kultura u praistoriji Evrope. Odmah posle ovog predavanja započeo je redovan program skupa.

¹ Program i druge informacije o skupu su dostupni na: www.meso2015.com.

Na konferenciji su prikazane 202 usmene uz 47 poster prezentacija, koje je potpisalo više od 600 autora. Skupu je prisustvovalo 305 učesnika (287 iz inostranstva i 18 iz Srbije) iz ukupno 29 zemalja: Austrije, Belgije, Belorusije, Bugarske, Češke Republike, Danske, Estonije, Finske, Francuske, Grčke, Holandije, Hrvatske, Irske, Italije, Japana, Kanade, Litvanije, Nemačke, Norveške, Poljske, Portugalije, Rumunije, Rusije, Sjedinjenih američkih država, Srbije, Španije, Švedske, Švajcarske i Velike Britanije. Treba naglasiti da su među učesnicima većinu činili mladi istraživači koji su aktivno učestvovali u radu skupa, paralelno sa renomiranim stručnjacima u ovoj oblasti.

Konferencija se odvijala u 12 tematskih sesija – *Transitions – Beginnings, People in their environment, Technology, Colonization, Settlement, Body, Rituals and symbols, Regional identities, Landscapes and territories, Transitions – Endings, Social relations and communications, Current research*, te četiri monografske sesije – *Meso time, The European Middle Mesolithic: a review, The study of technology as a key to understanding, Pioneer movements – a North-West European perspective, From the Jomon to Star Carr revisited*. Sesije su bile zamišljene tako da mogu da obuhvate sve teme koje se odnose na doba mezolita u Evropi i van nje, ali i na prelazne periode paleolit–mezolitu i mezolit–neolit. Na taj način stvorena je mogućnost da se u rad skupa uključe istraživanja širokog spektra, od gornjeg paleolita do ranog neolita. Sve sesije su radile po blokovima, sa manjim brojem referata, nakon kojih je išla nešto duža diskusija, što je omogućilo da se svi učesnici sesije aktivno uključe u njen rad.

Veliki broj prezentacija koje su se čule na skupu odnosile su se na istraživanja koja su vršena u poslednjih pet godina, nakon prethodnog skupa u Španiji. Ti radovi, naročito oni koji su prikazivali metodologiju istraživanja, bili su posebno interesantni za srpske arheologe, pošto je istraživanje mezolita još uvek u pivoju u našoj zemlji. Tek se poslednjih godina posvećuje više pažnje pronalaženju tragova mezolita izvan oblasti Đerdapa i pretpostavlja se da ih je na ovim prostorima bilo znatno više nego što je otkriveno, s obzirom da je cela Evropa u to doba bila relativno gusto naseljena zbog povoljnih klimatskih uslova. Znatno broj radova bio je posvećen i ranije otkrivenim pokretnim i nepokretnim nalazima iz doba mezolita, koji su poslužili za neke nove uporedne analize. Bez obzira što se nijedan nije bavio našom teritorijom, svi ovi radovi su bili veoma korisni za naše istraživače pošto su pružali informacije o metodologiji koja se koristi u svetu u istraživanju ostataka mezolita.

Srpska arheologija bila je predstavljena sa 14 usmenih prezentacija i dva postera. Najveći broj radova je bio posvećen mezolitu Đerdapa koji je još uvek nedovoljno proučen i predstavlja izazov za primenu novih metoda u antropološkim istraživanjima, zatim u izučavanju ishrane, iskorišćenosti prirodnih resursa, apsolutnom datovanju itd. Treba naglasiti da su se neki radovi odnosili i na mezolitske tragove u centralnoj Srbiji, ali i u Crnoj Gori u kojoj su na istraživanju mezolita angažovani brojni stručnjaci iz Srbije. Jedan broj radova predstavio je rezultate međunarodnih istraživanja koja se izvode u saradnji naših autora sa stručnjacima iz Francuske i Velike Britanije.

Prateći programi skupa nisu bili brojni, što je i bila namera organizatora, čime su hteli da učesnicima konferencije ostave dovoljno slobodnog vremena da uživaju u turističkoj ponudi

Slika 4 – Učesnici MESO 2015 konferencije prilikom posete Muzeju Lepenskog Vira, 16. septembar 2015.

Beograda i njegovom već poznatom društvenom životu. Konferencija se odvijala u samom centru grada, u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti, na Filozofskom fakultetu i u Kapetan Mišinom zdanju, što je pružalo mogućnost učesnicima da se u kratkim pauzama između sesija upoznaju sa najstarijim delovima Beograda. Jedan od društvenih događaja, prijem za učesnike skupa u Rektoratu Univerziteta u Beogradu, bio je ujedno i poster sesija tokom koje su učesnici skupa imali priliku da, uživajući u odličnoj hrani i piću u divnom ambijentu dvorišta Kapetan Mišinog zdanja, pogledaju veliki broj zanimljivo obrađenih mezolitskih tema, od srednjomezolitskih sečiva od porfira i tufa u Švedskoj do dokaza o kontaktu nosilaca finalnog mezolita i neolitskih migranata od Jadrana do Egejskog mora (sl. 3). Takođe, tokom trajanja skupa u Arheološkoj zbirci Filozofskog fakulteta bila je otvorena izložba „Kultura Lepenskog Vira u svetlu bioarheoloških istraživanja“, autora Sofije Stefanović, koja je prikazala rezultate rada svog tima u bioarheološkoj laboratoriji. U okviru skupa predstavila se laboratorija za datovanje *Beta Analytic*, zatim veliki međunarodni izdavač arheološke literature *Archaeopress*, obe firme iz Velike Britanije, ali i naš domaći Kreativni centar novim izdanjem knjige Dušana Borića „Kako se živelo u Lepenskom Viru“. Trećeg dana skupa organizovana je ekskurzija do Đerdapa (sl. 4). Učesnici skupa su imali prilike da obiđu Muzej Lepenskog Vira i uživo vide taj lokalitet od svetkog značaja.

Skup MESO 2015 završen je izborom novog domaćina Desete Konferencije o mezolitu u Evropi 2020. godine, a to je Tuluz u Francuskoj. Do tog vremena, nadamo se, biće izdat i zbornik radova sa naše beogradske konferencije.